

ТМ	Г. XXXVI	Бр. 4	Стр. 1631-1656	Ниш	октобар - децембар	2012.
----	----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

UDK 81'243:323.15(497.11-12-04)

Оригиналан научни рад

Примљено: 19.08.2012.

Ревидирана верзија: 13.09.2012.

Михаило Антовић
Душан Стаменковић
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за англистику
Ниш
Милош Тасић
Универзитет у Нишу
Машински факултет
Ниш

ОДНОС ИЗМЕЂУ ЗНАЊА СТРАНИХ ЈЕЗИКА И ПЕРЦЕПЦИЈЕ ИДЕНТИТЕТА У ПОГРАНИЧНИМ ОПШТИНАМА ЈУГОИСТОЧНЕ СРБИЈЕ*

Апстракт

Основни циљ овог рада било је испитивање корелација између успеха испитаника у учењу страног језика у два средњим школама у југоисточној Србији (из Ниша и Босилеграда) и њихових ставова према односу између националног идентитета и језика. Анкетним упитником обухваћено је по четрдесеторо ученика трећег и четвртог разреда гимназије српске и бугарске националности. Упитник је садржао три групе питања: (1) она која су испитивала степен тзв. „језичког национализма“, (2) она која су проверавала ставове ученика о учењу различитих страних језика и (3) она о оценама које су ученици имали из матерњег и страних језика. Анализа одговора помогла нам је да закључимо да у обе испитиване популације преовлађују космополитски сентименти, да ученици издвајају енглески као страни језик избора, те да не постоје јаке корелације између изабраног страног језика и успешности у његовом учењу са једне и индекса језичког национализма са друге стране.

Кључне речи: језички национализам, језички космополитизам, пограничје, страни језици, идентитет, југоисточна Србија

mantovic@gmail.com, mihailo.antovic@filfak.ni.ac.rs

* Припремљено у оквиру пројекта *Одрживост идентитета Срба и националних мањина у пограничним општинама источне и југоисточне Србије (179013)*, који се изводи на Универзитету у Нишу – Машински факултет, а финансира га Министарство просвете, науке и технолошког развоја РС.

THE RELATION BETWEEN THE KNOWLEDGE OF FOREIGN LANGUAGES AND THE PERCEPTION OF IDENTITY IN BORDER MUNICIPALITIES OF SOUTHEAST SERBIA

Abstract

The basic aim of this paper was to examine the correlations between the success of the respondents in foreign language learning in two high schools in south-eastern Serbia (from Niš and Bosilegrad), and their attitudes toward the relationship between national identity and language. A survey questionnaire was distributed to forty third- and fourth-grade high school students in each town, of both Serbian and Bulgarian nationality. The questionnaire comprised three groups of questions: (1) the ones which examined the level of the so-called "linguistic nationalism", (2) the ones which tested the attitudes of the students toward learning various foreign languages, and (3) the ones concerning the marks that students achieved in mother and foreign language subjects. The analysis of the responses resulted in the conclusion that cosmopolitan sentiments were dominant in both examined populations, that students specify English as their language of choice and that there are no significant correlations between the chosen foreign language and successful learning, on the one hand, and the index of linguistic nationalism, on the other.

Key Words: Linguistic Nationalism, Linguistic Cosmopolitanism, Border, Foreign Languages, Identity, Southeastern Serbia

УВОД

Овај рад има за циљ да испита евентуалне корелације између (1) знања страних језика код испитаника и (2) односа према учењу страних језика са њиховим ставова према питању односа између националног идентитета и језика у два средњим школама у југоисточној Србији (из Ниша и Босилеграда). Анкетним упитником обухватили смо по четрдесеторо испитаника српске и бугарске националности, ученика трећег и четвртог разреда гимназије. У случају обе популације, анкета је спроведена марта месеца 2012. године, неколико дана након што је Србија добила статус кандидата за чланство у ЕУ. У тренутку испитивања, већи део школског система тежио је усклађивању (а једним делом је већ био усклађен) са европским стандардима из домена образовања, што укључује и афирмативан став према учењу већег броја страних језика и што се односи на оба испитивана подручја. Упитник је садржао три групе питања: она која су испитивала степен тзв. „језичког национализма“, она која су проверавала ставове ученика о адекватности учења различитих страних језика (енглеског, руског, шпанског, кинеског), те она о оценама

које су ученици у тренутку испитивања имали из матерњег и страних језика. Анализа ове три групе одговора и укрштање прве и друге, односно прве и треће групе одговора помогли су нам да закључимо како су, у обе испитиване популације, преовладали космополитски сентименти, уз нешто традиционалније ставове у пограничју (али само код одговора на неколицину појединачних питања), као и да видимо какав је однос између процењеног нивоа језичког национализма и језичког космополитизма, са једне стране, и ставова према учењу страних језика и успешности у њиховом савлађивању, са друге. У обе популације енглески је страни језик избора, док су преостала три понуђена одговора (кинески, руски, шпански) изазвала подељене реакције – од жеље да се дати језик учи, до изразите жеље да се он *не* учи, често у готово идентичним процентима.

Однос матерњег језика и националног идентитета доста је изучаван у социolingвистици. Обично се сматра да у традиционалним, делимично конзервативним (академским) круговима преовлађују ставови о нераскидивој повезаности језика, нације и државе. Дату везу дескриптивна лингвистика је одавно напустила (нпр. Hudson, 1981), но и данас у широј јавности понекад постоји веровање у то да матерњи језик мотивише, дефинише, а у доброј мери и чува национални идентитет од потпадања под глобализациони утицај (за дискусију в. Павловић и Јовановић, 2012). Став о повезаности језика, нације и државе, те теза да се човечанство природно дели на нације од којих свака поседује свој особени и непоновљиви карактер, при чему је језик гарант те посебности, може се назвати *језичким национализмом* (Бугарски, 2002, стр. 60). Овај облик национализма јесте европска романтичарска креација, која је у датом контексту допринела буђењу националне свести и афирмације појединих нација. Поред тога, ова врста национализма доводила је и до проглашавања националног језика националном светињом, што је у неким случајевима добијало облик екстремног пуризма, тј. стварања императива одбране националног језика и писма, па и презривог и искључивог односа према другим језицима и њиховим говорницима, а понекад и његове употребе као активног инструмента сукоба и оружја у борби против других (в. Бугарски, 2002, стр. 65–78; Greenberg, 2004, стр. 9–12). С друге стране, становиште којим се негира претходни став, дакле код којег се не поставља јасна корелација између националног и језичког идентитета, назваћемо *језичким космополитизмом*, термином који се у овом контексту први пут помиње у Павловић и Јовановић, 2012. На тај начин, и у овом раду, ставови којима би се могла подржати теза о чврстој вези између језичког и националног сматрани су за индикатор национализма, и обрнуто: уколико би се испитаници сложили са ставовима који указују на делимично или потпуно раздвајање језика и националног идентитета, онда је, у нашој интерпретацији, такав одговор указивао на више космополитске, а мање традицио-

налне ставове. (Видети: Edwards, 2009; Fishman, 1999; Fought, 2006; Greenberg, 2004; Joseph, 2004; Mac Giola Chríost, 2003; као и Бугарски, 2010; Влаховић, 1989; Vlahović, 1990 и 1997; Ђоровић, 2004; Игњачевић, 1998; Kalogjera, 1985; Ковачевић, 2004; Ковачевић, 2005; Стојић, 1991 и Škiljan, 1988).

Што се тиче везе између перцепције националног идентитета и успешности у учењу *страних* језика, или макар *жеље, тј. Мотивације* да се учи одређени страни језик, ситуација је теоријски нешто мање јасна. Ипак, и овим поводом страни извори наводе несумњив утицај политичких фактора. Тако, на пример, Павленко (Pavlenko, 2003) разматра тај однос кроз јукстапозицију три социоисторијска контекста у којима су друштвенополитички догађаји довели до значајних промена у избору страних језика којима ће се деца у одређеном делу света подучавати: Сједињене Државе после Првог светског рата, Совјетски Савез после Другог светског рата, те Источну Европу након пада комунизма. Рад констатује да се стратегија учења страних језика (па самим тим и *избора* језика који ће се нудити у школама) мењала онако како су се мењале политичке околности, те да су промене у националном идентитету и политичким савезима имале импликација и на политику учења страних језика. У закључку ова студија истиче да ученици страних језика могу да изаберу да изграде супротстављене идентитете у учioniци: једни ће, из патриотских разлога, одбацили језике који им се нуде, док ће други често да одбаце доминантан национални идентитет и почети да стварају алтернативни идентитет, између осталог и кроз страни језик. Чини се да је дистинкција код нас између „оних који више воле да уче енглески, односно руски“ управо базирана на једном сличном размишљању.

Имајући у виду управо овакве теоријске ставове, дизајнирали смо ову студију. Намера нам је била да испитамо какав је однос између перцепције језика и идентитета у пограничју код популације нишких и босилеградских гимназијалаца, а затим да проверимо и какав став дати гимназијалци имају према учењу појединих утицајних страних језика (енглеског, руског, шпанског, кинеског), те какав је њихов успех у учењу страних језика. Коначно, желели смо и да проверимо да ли постоје корелације између неких група добијених података.

ИСПИТАНИЦИ, ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ПРОЦЕДУРА И УПИТНИК

Експерименталну групу у овом истраживању чинило је четрдесеторо насумично изабраних ученика и ученица трећег и четвртог разреда гимназије у Босилеграду, док је контролна група била састављена од истог броја насумично изабраних ученика и ученица нишке гимназије „Стеван Сремац“ (ради се углавном о ученицима рођеним 1993. и

1994. године). Процедура се састојала од попуњавања упитника у трајању од 45 минута и у оба случаја се обавила у 2 сесије од по 20 испитаника, како би се избегло евентуално преписивање одговора.

Упитник је, поред уобичајених демографских питања и питања везаних за религиозност, садржао 43 питања и става, који су имали задатак да измере три групе ставова – индекс језичког национализма/космополитизма, однос према учењу страних језика и успешност у њиховом савлађивању. Ставови су били затвореног типа, са алтернативним понуђеним одговорима, да и не, док су питања у великој већини била отвореног типа (видети прилог). Сви одговори из упитника потом су унети у програм за статистичку обраду података SPSS. У оквиру ширег истраживања везаног за однос језика и идентитета (Павловић и Јовановић, 2012; Павловић и Тасић, 2013; Антовић и Стаменковић, 2013), један број ставова из главног дела упитника и питања везана за религиозност употребљен је за израчунавање „индекса језичког национализма” (у табелама дат као ИндЈН) – мања вредност овог индекса указивала је на то да код испитаника претежу ставови за које се може рећи да се кроз њих рефлектује језички космополитизам, док су више вредности индекса указивале на то да код испитаника преовлађује језички национализам (неки од ових ставова јесу: *Природно је да свака нација има свој национални језик и своју националну државу; Матерњи језик је врхунски и коначни израз националног идентитета; Народ без свог језика и државе осуђен је на пропаст; Матерњи језик сваког народа у себи садржи целокупну душу, целокупну прошлост, све духовне вредности и стваралачке замисли тог народа*, итд.). Када је реч о ставовима који су коришћени за израчунавање поменутог индекса, унети одговори рекодирани су на следећи начин. За одговор за који се може сматрати да представља одраз језичког национализма на представљених 28 судова рачунала се вредност 1, док се за одговор којим би могао да се испољава језички космополитизам рачунала вредност 0 – индекс језичког национализма добијен је у збиру ових „јединица“. Параметар којим је мерено становиште супротстављено претходном назван је „индексом језичког космополитизма” (у табелама дат као ИндЈК) и добијен је сабирањем одговора супротних онима који су коришћени при израчунавању индекса језичког национализма.

Друга група ставова имала је задатак да покаже однос ученика према страним језицима и учењу страних језика (овде спадају ставови као што су следећи: *Треба учити кинески, јер је то језик будућности; Треба учити шпански, јер све више људи зна овај језик; Сви би требало да уче енглески, јер је он данас глобални језик; Деца треба да почну са учењем страних језика у што ранијем детињству; Сматрам да моји вршњаци у говору користе превише енглеских речи*, итд.). Трећа група питања односила се на оцене које ученици имају из матерњег и из страних језика у школи, под претпоставком

да оне макар делимично указују на ниво успешности њиховог учења (нпр. *Коју оцену имате из првог страног језика у школи?*; *Коју оцену имате из другог страног језика у школи?*).

Тест поузданости скала у односу на задате ставове и у односу на свих 80 испитаника показао је релативно високу вредност – 0,842 (Cronbach's Alpha). Због чињенице да је у обрађеној пограничној општини (Босилеград) већи део становништва бугарске националности, упитник је штампан на два језика, српском и бугарском. И поред овога, велика већина босилеградских ученика и ученица одабрала је упитник на српском.

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Језик и национални идентитет

Ставови везани за питања односа националног идентитета и језика и индекс језичког национализма имали су за задатак да покажу какве су разлике у поимању овог односа између ученика у пограничју на једној страни и нишких ученика на другој. Сам индекс језичког национализма (минимална вредност 0, максимална вредност 28) показује да нема претерано великих разлика између две групе ученика, а да незнатно већи индекс језичког национализма показују босилеградски ученици. Просечна вредност индекса језичког национализма (12,69 од могућих 28) указује на то да, уз одређене ограде у погледу непостојања јасно одређене границе између национализма и космополитизма и релативно малог боја испитаника, у обе популације преовлађују космополитски ставови (табела 1):

Табела 1. Индекс језичког национализма у односу на подручје

Table 1. Linguistic Nationalism Index in relation to region

Подручје	Просек ИндЈН	Број	Станд. дев.
<i>Босилеград</i>	13,32	40	4,28
<i>Ниш</i>	12,05	40	3,60
<i>Укупно</i>	12,69	80	3,98

Уколико се ограничимо на пограничну популацију и упоредимо индекс језичког национализма према осталим демографским параметрима, попут националности, пола и године рођења, добијамо податке који могу да укажу на то да су скорија година рођења, мушки пол и нарочито српска националност фактори који показују виши степен индекса језичког национализма у Босилеграду. Приметно је и да они ученици који се нису изјаснили у погледу националне припадности имају нижи просечни индекс језичког национализма (табела 2, 3 и 4):

Табела 2. Индекс језичког национализма у Босилеграду односу на националну припадност

Table 2. Linguistic Nationalism Index in Bosilegrad in relation to nationality

Националност	Просек ИндЈН	Број	Станд. дев.
<i>српска</i>	18,20	5	8,07
<i>бугарска</i>	12,82	28	2,60
<i>шопска</i>	18,00	1	
<i>Нема података</i>	10,83	6	4,12
<i>Укупно</i>	13,32	40	4,28

Табела 3. Индекс језичког национализма у Босилеграду односу на пол

Table 3. Linguistic Nationalism Index in Bosilegrad in relation to age

Пол	Просек ИндЈН	Број	Станд. дев.
<i>Мушки</i>	15,00	15	5,39
<i>Женски</i>	12,32	25	3,16
<i>Укупно</i>	13,33	40	4,28

Табела 4. Индекс језичког национализма у Босилеграду односу на годину рођења

Table 4. Linguistic Nationalism Index in Bosilegrad in relation to year of birth

Година рођења	Просек ИндЈН	Број	Станд. дев.
<i>1993</i>	12,75	16	3,36
<i>1994</i>	13,95	19	5,31
<i>Остало</i>	12,67	4	3,21
<i>Укупно</i>	13,33	39	4,33

Када је реч о појединачним ставовима који су одсликавали неке елементе виђења односа између националног идентитета и језика (или елемената језика), било је приметно да ученици из пограничја показују нешто традиционалније схватање ових односа. Тако се, на пример, већина босилеградских ученика сложила са ставом да је *матерњи језик врхунски и коначни израз националног идентитета*, за разлику од нишких ученика, код којих је проценат слагања био знатно мањи (табела 5):

Табела 5. Преглед одговора на став број 15: Матерњи језик је врхунски и коначни израз националног идентитета

Table 5. Overview of responses to attitude 15: Mother tongue is the highest and final expression of national identity

Одговор	Подручје		Укупно
	Босилеград	Ниш	
Да	27	19	46
%	67,5%	47,5%	57,5%
Не	10	20	30
%	25,0%	50,0%	37,5%
Нема података	3	1	4
%	7,5%	2,5%	5,0%
Укупно	40	40	80
%	100,0%	100,0%	100,0%

Слична је и ситуација са тврдњом да су вишејезичност и мултикултуралност природно стање већег дела човечанства и извор богатства, а не претња националном идентитету, која показује нешто већу тенденцију нишких ученика да се са њом сложе (иако босилеградски ученици живе у средини која је само по себи и вишејезична и мултикултурална) (табела 6):

Табела 6. Преглед одговора на став број 10: Вишејезичност и мултикултуралност су природно стање већег дела човечанства и извор богатства, а не претња националном идентитету

Table 6. Overview of responses to attitude 10: Multilingualism and multiculturalism are a natural state of the majority of humankind and a source of wealth, and not a threat to national identity

Одговор	Подручје		Укупно
	Босилеград	Ниш	
Да	27	37	64
%	67,5%	92,5%	80,0%
Не	6	3	9
%	15,0%	7,5%	11,2%
Нема података	7	0	7
%	17,5%	.0%	8,8%
Укупно	40	40	80
%	100,0%	100,0%	100,0%

Донекле чуди одговор на тврдњу да писмо (на пример: ћирилица, латиница) није обавезан и непроменљив део националног идентитета. Очекивало би се да босилеградска популација, која претежно

говори бугарским језиком или његовом комбинацијом са српским (што они називају једноставно „дијалектом“), покаже веће противљење оваквој тврдњи, јер бугарски језик има само једно писмо у употреби. Међутим, нишки ученици су показали чак и знатно већи степен неслагања (табела 7):

Табела 7. Преглед одговора на став број 5: Писмо (на пример: ћирилица, латиница) није обавезан и непроменљив део националног идентитета

Table 7. Overview of responses to attitude 5: The script (for example: Cyrillic, Latin) is not a mandatory and unchangeable part of national identity

Одговор	Подручје		Укупно
	Босилеград	Ниш	
<i>Да</i>	18	10	28
%	45,00%	25,00%	35,00%
<i>Не</i>	18	28	46
%	45,00%	70,00%	57,50%
<i>Нема података</i>	4	2	6
%	10,00%	5,00%	7,50%
<i>Укупно</i>	40	40	80
%	100,0%	100,0%	100,0%

Страни језици и учење страних језика

Када је реч о ставовима који се тичу страних језика и њиховог учења, можемо их разврстати у три категорије – четири става тестирала су однос испитаника према самом процесу учења страних језика, шест ставова испитало је однос испитаника према учењу и важности енглеског језика, као првог страног језика у школама у Србији, а четири става имала су за циљ да провере однос испитаника према учењу руског, кинеског и шпанског језика. Резултати показују да ученици из оба испитивана поднебља уважавају вредност учења страних језика, као и потребу да учење страних језика треба да почне на раном узрасту (ставови 24 и 27: *Учење других језика даје увид у друге културе и проширује видике и знања* и *Деца треба да почну са учењем страних језика у што ранијем детињству*). Мање размислажење у ставовима две популације јавило се код става да нас учење страних језика удаљава од сопственог националног идентитета (33): босилеградски испитаници били су нешто мање сигурни код негирања ове тврдње, па зато имамо незнатно више позитивних одговора. Нешто веће неслагање јавља се код става да *дете не треба учити страним језицима док течно и логично не проговори на свом матерњем језику* (17), код кога су нишки ученици имали већи про-

ценат неслагања, а босилеградски ученици већи проценат слагања. Овде чуди то што су одговори босилеградских ученика на ставове (17), да *дете не треба учити страним језицима док течно и логично не проговори на свом матерњем језику* и (27), да *деца треба да почну са учењем страних језика у што ранијем детињству*, веома слични, иако су саме тврдње у одређеној мери супротстављене једна другој (табела 8).

Табела 8. Ставови ученика према учењу страних језика

Table 8. Student attitudes toward learning foreign languages

Став	Одговор	Подручје		Укупно
		Босилеград	Ниш	
<i>Дете не треба учити страним језицима док течно и логично не проговори на свом матерњем језику (17)</i>	<i>Да</i>	24	15	39
	%	60,0%	37,5%	48,8%
	<i>Не</i>	13	25	38
	%	32,5%	62,5%	47,5%
	<i>Нема података</i>	3	0	3
	%	7,5%	0,0%	3,8%
	<i>Укупно</i>	40	40	80
	%	100,0%	100,0%	100,0%
<i>Учење других језика даје увид у друге културе и проширује видике и знања (24)</i>	<i>Да</i>	37	39	76
	%	92,5%	97,5%	95,0%
	<i>Не</i>	2	1	3
	%	5,0%	2,5%	3,8%
	<i>Нема података</i>	1	0	1
	%	2,5%	0,0%	1,2%
	<i>Укупно</i>	40	40	80
	%	100,0%	100,0%	100,0%
<i>Деца треба да почну са учењем страних језика у што ранијем детињству (27)</i>	<i>Да</i>	28	26	54
	%	70,0%	65,0%	67,5%
	<i>Не</i>	11	14	25
	%	27,5%	35,0%	31,2%
	<i>Нема података</i>	1	0	1
	%	2,5%	,0%	1,2%
	<i>Укупно</i>	40	40	80
	%	100,0%	100,0%	100,0%
<i>Учење страних језика удаљава од сопственог националног идентитета (33)</i>	<i>Да</i>	8	3	11
	%	20,0%	7,5%	13,8%
	<i>Не</i>	30	37	67
	%	75,0%	92,5%	83,8%
	<i>Нема података</i>	2	0	2
	%	5,0%	0,0%	2,5%
	<i>Укупно</i>	40	40	80
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ставови који су за задатак имали да покажу однос ученика према учењу енглеског језика показали су прилично велики ниво подударања у одговорима ученика из пограничја са одговорима ученика из Ниша. Обе популације су са великом сигурношћу потврдиле да би сви *требало да уче енглески, јер је он данас глобални језик* (22), да у *животу боље пролазе они који добро знају енглески језик* (25) и да *незнање енглеског језика знатно отежава коришћење технологије* (30), па чак и знатно озбиљнију тврдњу као што је *енглески језик сматрам битним и неotuђивим делом свог идентитета који ме умногоме дефинише* (28). Уз мање неслагање, популације су одрично одговориле на тврдњу да *не треба учити енглески, јер глобална доминација Америке опада* (13), што се слаже са претходно потврђеним ставовима. Једина већа разлика у одговорима јавила се код става (29) *требало би да се енглески изучава као изборни, а не обавезан предмет у школама*, при чему су се нишки испитаници у већој мери успротивили оваквој идеји (табела 9):

Табела 9. Ставови ученика према учењу енглеског језика
Table 9. Student attitudes toward learning the English language

Став	Одговор	Подручје		Укупно
		Босилеград	Ниш	
<i>Не треба учити енглески, јер глобална доминација Америке опада (13)</i>	<i>Да</i>	7	2	9
	%	17,5%	5,0%	11,2%
	<i>Не</i>	33	38	71
	%	82,5%	95,0%	88,8%
	<i>Нема података</i>	0	0	0
	%	0,0%	0,0%	0,0%
	<i>Укупно</i>	40	40	80
<i>Сви би требало да уче енглески, јер је он данас глобални језик (22)</i>	<i>Да</i>	32	32	64
	%	80,0%	80,0%	80,0%
	<i>Не</i>	8	8	16
	%	20,0%	20,0%	20,0%
	<i>Нема података</i>	0	0	0
	%	0,0%	0,0%	0,0%
	<i>Укупно</i>	40	40	80
<i>У животу боље пролазе они који добро знају енглески језик (добивају боље послове, стипендије за школовање у иностранству и сл.) (25)</i>	<i>Да</i>	30	32	62
	%	75,0%	80,0%	77,5%
	<i>Не</i>	7	8	15
	%	17,5%	20,0%	18,8%
	<i>Нема података</i>	3	0	3
	%	7,5%	0,0%	3,8%
	<i>Укупно</i>	40	40	80
%	100,0%	100,0%	100,0%	

<i>Енглески језик сматрам битним и неопућивим делом свог идентитета који ме умногоме дефинише (кроз музику коју слушам, филмове и серије које гледам...) (28)</i>	<i>Да</i>	27	32	59
	%	67,5%	80,0%	73,8%
	<i>Не</i>	11	7	18
	%	27,5%	17,5%	22,5%
	<i>Нема података</i>	2	1	3
	%	5,0%	2,5%	3,8%
	<i>Укупно</i>	40	40	80
<i>Требало би да се енглески изучава као изборни, а не обавезан предмет у школама (29)</i>	<i>Да</i>	15	8	23
	%	37,5%	20,0%	28,8%
	<i>Не</i>	24	32	56
	%	60,0%	80,0%	70,0%
	<i>Нема података</i>	1	0	1
	%	2,5%	0,0%	1,2%
	<i>Укупно</i>	40	40	80
<i>Незнање енглеског језика знатно отежава коришћење технологије (првенствено компјутера и мобилних телефона) (30)</i>	<i>Да</i>	34	38	72
	%	85,0%	95,0%	90,0%
	<i>Не</i>	5	2	7
	%	12,5%	5,0%	8,8%
	<i>Нема података</i>	1	0	1
	%	2,5%	0,0%	1,2%
	<i>Укупно</i>	40	40	80
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Када је реч о ставовима везаним за учење осталих страних језика, занимљива је готово истоветна подељеност обе популације у погледу учења шпанског језика (став 20), као и однос према потреби учења руског језика. Наиме, обе популације биле су у већој мери сложне у негирању става да *не треба учити руски, јер нам Русија никада у историји није искрено помогла* (11), али су босилеградски испитаници били сигурнији у потврђивању става да *треба учити руски, јер је Русија увек била наклоњена Србији* (23). Када је у питању учење кинеског језика, може се рећи да ни једна ни друга популација не показује довољну подршку ставу да овај језик треба учити (16) (табела 10):

Табела 10. Ставови ученика према учењу осталих језика

Table 10. Student attitudes toward learning other languages

		Подручје		Укупно
		Босилеград	Ниш	
<i>Не треба учити руски, јер нам Русија никада у историји није искрено помогла (11)</i>	<i>Да</i>	6	1	7
	%	15,0%	2,5%	8,8%
	<i>Не</i>	32	39	71
	%	80,0%	97,5%	88,8%
	<i>Нема података</i>	2	0	2
	%	5,0%	0,0%	2,5%
	<i>Укупно</i>	40	40	80
	%	100,0%	100,0%	100,0%
<i>Треба учити кинески, јер је то језик будућности (16)</i>	<i>Да</i>	14	11	25
	%	35,0%	27,5%	31,2%
	<i>Не</i>	26	28	54
	%	65,0%	70,0%	67,5%
	<i>Нема података</i>	0	1	1
	%	0,0%	2,5%	1,2%
	<i>Укупно</i>	40	40	80
	%	100,0%	100,0%	100,0%
<i>Треба учити шпански, јер све више људи зна овај језик (20)</i>	<i>Да</i>	19	19	38
	%	47,5%	47,5%	47,5%
	<i>Не</i>	20	20	40
	%	50,0%	50,0%	50,0%
	<i>Нема података</i>	1	1	2
	%	2,5%	2,5%	2,5%
	<i>Укупно</i>	40	40	80
	%	100,0%	100,0%	100,0%
<i>Треба учити руски, јер је Русија увек била наклоњена Србији (23)</i>	<i>Да</i>	20	12	32
	%	50,0%	30,0%	40,0%
	<i>Не</i>	18	28	46
	%	45,0%	70,0%	57,5%
	<i>Нема података</i>	2	0	2
	%	5,0%	0,0%	2,5%
	<i>Укупно</i>	40	40	80
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Корелације између индекса језичког космополитизма и односа према страним језицима и њиховом учењу

Укрштање одговора добијених на ставове из прве и друге групе питања показује различите тенденције када су у питању две испитиване популације. За потребе овог укрштања узети су у обзир позитивни ставови (углавном они које почињу са *треба учити*) и индекс

језичког космополитизма. Код босилеградских ученика, једина статистички значајна позитивна корелација јавља се између позитивних одговора на ставове да *треба учити шпански, јер све више људи зна овај језик* и да *треба учити руски, јер је Русија увек била наклоњена Србији*, док индекс језичког космополитизма, супротно очекивањима, показује значајне негативне корелације са позитивним одговорима на став да би *сви требало да уче енглески, јер је он данас глобални језик*. Разлог за овако чудну корелацију вероватно можемо да нађемо у самој формулацији овог става. Претпоставља се да су они који су показали већи ниво језичког космополитизма генерално умеренији од оних који теже језичком национализму. У складу са овим, постоји могућност да су се они својим одговором оградиле од свеобухватности овог става, односно тврдње да би баш *сви* требало да уче овај језик (табела 11). Занимљиво је да се слична, али недовољно значајна, негативна корелација између ова два параметра јавља и код нишке ученичке популације. За разлику од босилеградске популације, код нишких испитаника срећемо статистички значајне позитивне корелације између индекса језичког космополитизма и односа према учењу кинеског, руског и шпанског језика, док се једина важна (и то потпуна) корелација између потврђивања ставова о учењу ова четири језика јавља између ставова који се тичу кинеског и шпанског (табела 12).

Табела 11. Преглед корелација између индекса језичког космополитизма и односа према страним језицима и њиховом учењу – Босилеград

Table 11. Overview of correlations between Linguistic Cosmopolitanism Index and relation toward foreign languages and learning them – Bosilegrad

		ИндЖК	Став 1	Став 2	Став 3	Став 4
ИндЖК	Pearson Correlation	1	0,080	0,037	-0,495**	0,239
	Sig. (2-tailed)		0,623	0,818	0,001	0,138
	N	40	40	40	40	40
Став 1	Pearson Correlation	0,080	1	0,125	-0,157	-0,077
	Sig. (2-tailed)	0,623		0,442	0,333	0,638
	N	0	40	40	40	40
Став 2	Pearson Correlation	0,037	0,125	1	-0,072	0,693**
	Sig. (2-tailed)	0,818	0,442		0,658	0,000
	N	0	40	40	40	40

Став 3	Pearson Correlation	-0,495**	-0,157	-0,072	1	-0,111
	Sig. (2-tailed)	0,001	0,333	0,658		0,495
	N	0	40	40	40	40
Став 4	Pearson Correlation	0,239	-0,077	0,693**	-0,111	1
	Sig. (2-tailed)	0,138	0,638	0,000	0,495	
	N	40	40	40	40	40
<p>** Корелација је значајна на нивоу 0,01. ИндЖК – Индекс језичког космополитизма Став 1 - Треба учити кинески, јер је то језик будућности. Став 2 - Треба учити шпански, јер све више људи зна овај језик. Став 3 - Сви би требало да уче енглески, јер је он данас глобални језик. Став 4 - Треба учити руски, јер је Русија увек била наклоњена Србији.</p>						

Табела 12. Преглед корелација између индекса језичког космополитизма и односа према страним језицима и њиховом учењу – Ниш

Table 12. Overview of correlations between Linguistic Cosmopolitanism Index and relation toward foreign languages and learning them – Niš

		ИндЖК	Став 1	Став 2	Став 3	Став 4
ИндЖК	Pearson Correlation	1	0,415**	0,413**	-0,257	0,405**
	Sig. (2-tailed)		0,008	0,008	0,110	0,010
	N	40	40	40	40	40
Став 1	Pearson Correlation	0,415**	1	1,000**	-0,075	0,114
	Sig. (2-tailed)	0,008		0,000	0,646	0,483
	N	40	40	40	40	40
Став 2	Pearson Correlation	0,413**	1,000**	1	-0,068	0,112
	Sig. (2-tailed)	0,008	0,000		0,676	0,490
	N	40	40	40	40	40
Став 3	Pearson Correlation	-0,257	-0,075	-0,068	1	0,191
	Sig. (2-tailed)	0,110	0,646	0,676		0,238
	N	40	40	40	40	40
Став 4	Pearson Correlation	0,405**	0,114	0,112	0,191	1
	Sig. (2-tailed)	0,010	0,483	0,490	0,238	
	N	40	40	40	40	40
<p>** Корелација је значајна на нивоу 0,01. ИндЖК – Индекс језичког космополитизма Став 1 - Треба учити кинески, јер је то језик будућности. Став 2 - Треба учити шпански, јер све више људи зна овај језик. Став 3 - Сви би требало да уче енглески, јер је он данас глобални језик. Став 4 - Треба учити руски, јер је Русија увек била наклоњена Србији.</p>						

Успешност у учењу страних језика

Када је у питању процена успешности у учењу страних језика, у овом истраживању коришћена је посредна метода – ученици су у завршном делу упитника имали задатак да упишу оцене које тренутно имају из свих језичких предмета у школи, где смо, свакако, очекивали да ће у својим одговорима они бити искрени. Овде постоје две врсте ограде у погледу повезивања успешности учења страних језика и наших добијених просечних оцена – (1) најпре, постоји могућност да је један део ученика уписивао оцене веће од оних које заправо имају; уз то, (2) морамо имати у виду и чињеницу да критеријуми оцењивања могу да се разликују. Због овога, добијеним бројевима и поређењу које из њих проистиче морамо прићи са одређеним резервама.

Када је у питању просечна оцена из предмета матерњи језик, који је код босилеградских ученика углавном бугарски (65%), а код нишких српски (95%), резултати су следећи: просечна оцена из матерњег језика у Босилеграду је 4,59 (са укупно 22 петице), док је просечна оцена из предмета српски језик код нишких ученика 4,95 (са чак 38 петица). Испитаници су упитани и да ли се још неким језиком служе једнако добро као својим матерњим. Обе популације су на ово питање одговориле потврдно – босилеградска са 75% позитивних одговора, а нишка са 92,5%. Када су у питању оцене из језика који ученици сматрају својим другим језиком, резултати показују да је просечна оцена из овог језика у Босилеграду 4,57, а у Нишу 4,98. Претпоставља се да се код нишке популације углавном радило о енглеском језику, док се у случају босилеградске популације радило вероватно о српском код бугарске популације, о бугарском код српске популације или о енглеском језику код једне од две популације. Због могуће осетљивости босилеградске популације, није тражено да се спецификује који је то језик који они сматрају својим другим језиком.

Што се тиче изјашњавања о првом страном језику у школи, код нишке популације је код свих испитаника то био енглески језик (100%), а код босилеградских испитаника углавном енглески (75,5%), а затим немачки (5%) и руски (7,5%). Када се ради о просечним оценама из првог страног језика, код нишких ученика она износи 4,87 (са укупно 35 петица), а код босилеградских 3,94 (са 16 петица). Већина ученика у обе популације одговорила је потврдно и на питање да ли уче и други страни језик (нишка са 97,5%, а босилеградска са 90%), а када је реч о просечним оценама из предмета други страни језик, оне изгледају овако: босилеградска популација има просечну оцену 3,84 (са 13 петица), а нишка 4,77 (са 32 петице). Имајући све ово у виду, приметно је да нишки испитаници имају нешто више просечне оцене, што може бити резултат неколико факто-

ра: (1) чињенице да је нишка школа „Стеван Сремац“ профилисана као гимназија примарно друштвено-језичког карактера, (2) нешто веће конкуренције при упису и (3) нешто већег утицаја западних култура на већа места, какво је Ниш (мас медији, нешто веће могућности путовања, страни туристи, бржа веза са интернетом).

Поред овога, ученици су још били и упитани о томе који језик или језике говоре довољно добро да могу да се на њима споразумеју у свакодневној комуникацији и резултати су били следећи:

Табела 13. Функционална употреба страних језика

Table 13. Functional use of foreign languages

Језик		Подручје		Укупно
		Босилеград	Ниш	
енглески	Одговора	3	18	21
	%	7,5%	45,0%	26,2%
руски	Одговора	5	0	5
	%	12,5%	0,0%	6,2%
италијански	Одговора	0	1	1
	%	0,0%	2,5%	1,2%
шпански	Одговора	1	2	3
	%	2,5%	5,0%	3,8%
бугарски	Одговора	1	0	1
	%	2,5%	0,0%	1,2%
више њих	Одговора	8	18	26
	%	20,0%	45,0%	32,5%
ниједан или нема података	Одговора	22	1	3
	%	55%	2,5%	3,8%
Укупно	Одговора	40	40	80
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Резултат из наведене табеле који највише чуди јесте онај који говори о томе да је наполовична већина босилеградске популације, која је функционално двојезична (у овом крају се разуме и бугарски и српски језик, а дијалект којим говоре разуме се и у Србији и у Бугарској), оставила ово поље празно (19 случајева) или уписала одговор „ниједан“ (3 случаја). Ово се највероватније десило због својеврсне фузије два језика у локални дијалект, па ова популација ниједан

од два језика не препознаје као страни. Охрабрује податак да чак 26 од 80 испитаних ученика сматра да има више језика којима могу да се споразмеју у свакодневној комуникацији.

Корелације између индекса језичког космополитизма и успешности у учењу страних језика

Укрштање одговора добијених на ставове из прве и треће групе питања показује идентичне тенденције када су у питању две испитиване популације. Наиме, ни код једне ни код друге групе испитаника нема статистички значајних корелација између индекса језичког космополитизма и просечних оцена из предмета први и други страни језик. С друге стране, и код нишке и код босилеградске популације налазимо важне међусобне корелације између оцена из првог и другог страног језика (табеле 14 и 15).

Табела 14. Преглед корелација између индекса језичког космополитизма и успешности у учењу страних језика – Босилеград

Table 14. Overview of correlations between Linguistic Cosmopolitanism Index and success in learning foreign languages – Bosilegrad

		<i>ИндЖК</i>	<i>Оцена из првог страног језика</i>	<i>Оцена из другог страног језика</i>
<i>ИндЖК</i>	Pearson Correlation	1	0,067	0,065
	Sig. (2-tailed)		0,683	0,690
	N	40	40	40
<i>Оцена из првог страног језика</i>	Pearson Correlation	0,067	1	0,661**
	Sig. (2-tailed)	0,683		0,000
	N	40	40	40
<i>Оцена из другог страног језика</i>	Pearson Correlation	0,065	0,661**	1
	Sig. (2-tailed)	0,690	0,000	
	N	40	40	40

** Корелација је значајна на нивоу 0,01.
ИндЖК – Индекс језичког космополитизма

Табела 15. Преглед корелација између индекса језичког космополитизма и успешности у учењу страних језика – Ниш

Table 15. Overview of correlations between Linguistic Cosmopolitanism Index and success in learning foreign languages – Niš

		ИндЖК	Оцена из првог страног језика	Оцена из другог страног језика
ИндЖК	Pearson Correlation	1	0,070	0,051
	Sig. (2-tailed)		0,670	0,756
	N	40	40	40
Оцена из првог страног језика	Pearson Correlation	0,070	1	0,700**
	Sig. (2-tailed)	0,670		0,000
	N	40	40	40
Оцена из другог страног језика	Pearson Correlation	0,051	0,700**	1
	Sig. (2-tailed)	0,756	0,000	
	N	40	40	40
** Корелација је значајна на нивоу 0,01. ИндЖК – Индекс језичког космополитизма				

ЗАКЉУЧЦИ

Резултати наше анкете изгледа да сугеришу да не постоји пре-терано јака веза између успешности учења страних језика и перцепције везе националног идентитета и језика код босилеградских и нишких гимназијалаца. С друге стране, једино код нишке популације налазимо значајне корелације између односа према учењу појединих страних језика и индекса језичког космополитизма. Благо традиционалнији ставови у једној пограничној општини вероватно су условљени факторима типичним за такве области: мањом средином, припадношћу мањинској заједници, традиционалнијим начином живота. Ипак, у овом истраживању, дате разлике биле су јако мале и јављале су се само код појединачних ставова.

У вези са учењем страних језика, са аспекта наших „дневнополитичких“ токова, могли бисмо да претпоставимо да учење енглеског, на пример, подразумева „прозападне“, а руског „присточне“ политичке ставове, па тиме, можда, и извесни „космополитизам“, односно „конзервативност“. Ипак, при оваквим тумачењима треба бити врло опрезан: у данашњем историјском тренутку, глобална доминација енглеског језика просто представља чињенично стање те је могуће и да се млади опредељују за учење овог језика из сасвим прагматичних разлога. Дакле, не зато што гаје икакве емоције према

америчком и британском културном наслеђу, а још мање политици, већ пре свега јер им је енглески неопходан да негде отпутују или пронађу посао (последње две ствари, нажалост, често иду једна са другом и подразумевају бесповратни одлазак младих из ове земље). Слична је ситуација и са руским: мање се учи јер је мање неопходан, али „аверзија“ према учењу руског, нарочито као другом страном језику, као да јењава. На ово последње указује и чињеница из наше недавне наставничке праксе по којој је управо учење енглеског и руског језика у комбинацији – до пре десетак година тешко замислив spoj – све траженије међу омладином у Србији. Поново, уместо да се позивамо на свеже пробуђену љубав према заједничком словенском наслеђу (свакако да има и тога), овај резултат вероватно треба довести у везу са све већим утицајем руског капитала и прокламованом намером да Србија постане „спона“ између Европске Уније и Русије (између осталог и помоћу царинских преференцијала). Ученици прате ситуацију у држави и, колико је то у њиховој моћи, покушавају да ускладе своје аспирације са могућношћу да једном пронађу некакав посао. Вероватно из истих разлога, шпански, премда глобално доминантан готово као енглески (а ускоро можда и доминантнији), нема утицај који директно допире и до нашег региона. Ако изузмемо повремене модне трендове (јужноамеричке серије, које су тренутно готово потпуно сменили програми на турском), Шпанија, Средња и Јужна Америка су просто превише далеко да би имале претерани утицај на балканске токове. Самим тим оправдана је и перцепција наших ученика да им тај језик сутрадан неће пружити нарочиту предност на тржишту рада, осим ако одлуче да отпутују у далеке крајеве. Слична је ситуација и са кинеским, без обзира на извесно присуство ове популације у Србији (тренутно у мањем паду). Код овог последњег, вероватно треба имати у виду и објективне тешкоће при савладавању тако различитог језика, које можда смањују и мотивацију за учење.

Укратко, популација ученика завршних година босилеградске и једне нишке гимназије бугарске и српске националности у тренутку вршења овог испитивања (март 2012) није се знатно разликовала од студентске популације (Павловић и Јовановић, 2012) у вези са питањима националног идентитета и матерњег језика: благо преовлађују космополитски у односу на конзервативне ставове. Такође, без обзира на националност и крај у коме живе, ученици дају предност учењу енглеског језика, вероватно из прагматичних разлога. На нивоу предности која се даје енглеском језику можда је у одређеној мери утицао и позитиван став ЕУ према кандидатури Србије за чланство, који је донет непосредно пре обављања анкетирања. Ове тезе треба потврдити у даљим истраживањима.

ЛИТЕРАТУРА

- Антовић, М. и Стаменковић, Д. (2013). Вредносни судови у вези са односом језика и идентитета на граници Србије и Бугарске. У Мишић Илић, Б. и Лопичић, В. (ур.). *Језик, књижевност, вредности – Језичка истраживања*. Ниш: Филозофски факултет (у штампи).
- Бугарски, Р. (2010). *Језик и идентитет*. Београд: Чигоја штампа/Библиотека XX век.
- Бугарски, Р. (2002). *Нова лица језика – социолингвистичке теме*. Београд: Чигоја штампа/Библиотека XX век.
- Vlahović, N. (1997). Stavovi o jeziku u okviru opštih izučavanja stavova. *Kultura: časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 95, 61–77.
- Vlahović, N. (1990). Iz istraživanja stavova o jeziku na srpskohrvatskom jezičkom području. *Sol: lingvistički časopis* 10–11 (1–2), 43–51.
- Влаховић, Н. (1989). *Популарни судови о језику на српскохрватском језичком подручју* (магистарски рад). Београд: Филолошки факултет.
- Greenberg, R. D. (2004). *Language and Identity in the Balkans*. Oxford: OUP.
- Ђоровић, Д. (2004). Однос студената хуманистичких наука према страним језицима. *Настава и васпитање* 53 (4-5), 448–464.
- Edwards, J. (2009). *Language and Identity – An Introduction*. Cambridge: CUP.
- Игњачевић, А. (1998). *Ставови о енглеском језику у средњем и високом образовању у Београду* (магистарски рад). Београд: Филолошки факултет.
- Joseph, J. E. (2004). *Language and Identity: National, Ethnic, Religious*. New York: Palgrave MacMillan.
- Kalogjera, D. (1985). Attitudes towards Serbo-Croatian Varieties. *International Journal of the Sociology of Language* 52, 93–109.
- Ковачевић, Б. (2005). Ставови говорника српског језика према страним језицима. *Српски језик – студије српске и словенске* 10(1–2), 501–518.
- Ковачевић, Б. (2004). Ставови према варијететима српског језика. *Philologia* 2, 33–38.
- Mac Giola Christ, D. (2003). *Language, Identity and Conflict – A Comparative Study of Language in Ethnic Conflict in Europe and Eurasia*. London/New York: Routledge.
- Pavlenko, A. (2003). Language of the enemy. Foreign language education and national identity. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 6(5): 313–331.
- Павловић, В. и Јовановић, М. (2012). Ставови студената Универзитета у Нишу у вези са односом језика и идентитета. *Теме* 36(3) (у штампи).
- Павловић, В. и Тасић, М. (2013). Вредносни судови у вези са односом језика и идентитета код студената Универзитета у Нишу. У Б. Мишић Илић, и В. Лопичић, (ур.). *Језик, књижевност, вредности – Језичка истраживања*. Ниш: Филозофски факултет (у штампи).
- Стојић, С. (1991). *Енглеске позајмљенице у говорном српскохрватском језику – познавање, употреба, ставови* (магистарски рад). Београд: Филолошки факултет.
- Fishman, J. A. (ed.) (1999). *Handbook of Language and Ethnic Identity*. New York/Oxford: OUP.
- Fought, C. (2006). *Language and Ethnicity*. Cambridge: CUP.
- Hudson, R. (1981). Some issues on which linguists can agree. *Journal of Linguistics* 17(2): 333–343.
- Škiljan, D. (1988). Stavovi stanovnika Zagreba prema jeziku. *Kulturni radnik* 41(5), 166–212.

ЗАХВАЛНОСТ: Аутори овог рада захваљују се на помоћи Гимназији у Босилеграду, Гимназији „Стеван Сремац“ из Ниша, колегама и колегицама мр Владану Павловићу, Милошу Јовановићу, Марији Станковић и Ивани Влајковић, као и тиму са пројекта 179013.

Mihailo Antović, Dušan Stamenković, University of Niš, Faculty of Philosophy,
Department of English Studies, Niš
Miloš Tasić, University of Niš, Mechanical Engineering Faculty, Niš

**THE RELATION BETWEEN THE KNOWLEDGE OF
FOREIGN LANGUAGES AND THE PERCEPTION OF
IDENTITY IN BORDER MUNICIPALITIES OF
SOUTHEAST SERBIA**

Summary

Drawing on the previous study which tested the perception of the relationship between national identity and language in student population (Pavlović and Jovanić, 2012), the paper aimed at examining the correlations between the success of the respondents in foreign language learning in two high schools in south-eastern Serbia (from Niš and Bosilegrad), and their attitudes toward the relationship between national identity and language. Moreover, we also wanted to test whether there would be any correlations between their attitude toward the relationship between national identity and language and the success they have in foreign language learning. A survey questionnaire, printed in Serbian and Bulgarian, was distributed to forty third- and fourth-grade high school students in each town, of both Serbian and Bulgarian nationality. The questionnaire comprised three groups of questions: (1) the ones which examined the level of the so-called “linguistic nationalism” and “linguistic cosmopolitanism”, (2) the ones which tested the attitudes of the students toward learning various foreign languages (English, Russian, Spanish, Chinese) and language learning in general, and (3) the ones concerning the marks that students achieved in mother and foreign language subjects at the moment they were tested. The analysis of the responses resulted in the general conclusion that cosmopolitan sentiments were dominant in both examined populations, that students specify English as their language of choice, and that there are no significant correlations between the chosen foreign language and successful learning, on the one hand, and the index of linguistic nationalism, on the other. On the whole, the differences between the responses given by the two groups of respondents were not that great, however, the correlations existing between the index of linguistic cosmopolitanism and the students’ attitude toward language learning were only partial and limited to the group of students from the high school in Niš.

ДОДАТАК

Садржај упитника на српском

Упитник пред Вама је основ истраживања »Вредносни ставови у вези са односом језика и националног идентитета« које спроводе истраживачи са Филозофског факултета у Нишу. Упитник садржи 44 кратка питања на која ћемо вас замолити да одговорите, што не би требало да вам одузме више од петнаест минута. Такође ћемо Вас замолити да нам дате и податке о месту Вашег рођења, месту боравка, годинама старости, образовању Ваших родитеља и слично. Анкета је анонимна, а добијени подаци биће коришћени искључиво у научне сврхе. С обзиром на то да нико никада неће сазнати које сте одговоре баш Ви дали и да ово није никакав тест знања, молимо Вас да нам помогнете тако што ћете искрено одговорити на питања из упитника.

Пол _____
 Година рођења _____
 Националност _____
 Место рођења _____
 Место сталног боравка _____
 Место рођења мајке _____
 образовање мајке _____
 Место рођења оца _____
 образовање оца _____
 Вероисповест _____

Који је ваш став према религији? (заокружите број)

1. Уверени/-на сам верник/-ца и прихватам све што моја вера учи
2. Религиозна/-ан сам, али не прихватам све што моја вера учи
3. Размишљам о томе, али нисам начисто да ли верујем или не
4. Према религији сам равнодушан/-на
5. Нисам религиозан/-ан, али немам ништа против религије
6. Нисам религиозан/-на и противник/-ца сам религије

1.	Природно је да свака нација има свој национални језик и своју националну државу	да	не
2.	Да би могао успешно да живи и ствара, човек не мора обавезно да се користи својим матерњим језиком	да	не
3.	Матерњи језик сваког народа у себи садржи целокупну душу, целокупну прошлост, све духовне вредности и стваралачке замисли тог народа	да	не

4.	Латиницу би требало избацити из употребе на овим просторима.	да	не
5.	Писмо (на пример: ћирилица, латиница) није обавезан и непроменљив део националног идентитета	да	не
6.	Народ без свог језика и државе осуђен је на пропаст	да	не
7.	Погрешно је сматрати да све људе који говоре један језик треба објединити у исту државу.	да	не
8.	Језик је снажан интегративни фактор у свакој нацији и држави	да	не
9.	Матерњи језик није задат самим рођењем једном заувек	да	не
10.	Вишејезичност и мултикултуралност су природно стање већег дела човечанства и извор богатства, а не претња националном идентитету.	да	не
11.	Не треба учити руски, јер нам Русија никада у историји није искрено помогла	да	не
12.	Матерњи језик, његова чистота и богатство, мора се заштити од промена, свакојаког кварења и штетних утицаја других језика	да	не
13.	Не треба учити енглески, јер глобална доминација Америке опада	да	не
14.	За разлику од мог матерњег језика, други језици су груби и њима се не могу изразити дубоке мисли	да	не
15.	Матерњи језик је врхунски и коначни израз националног идентитета	да	не
16.	Треба учити кинески, јер је то језик будућности	да	не
17.	Дете не треба учити страним језицима док течно и логично не проговори на свом матерњем језику.	да	не
18.	У породици треба да доминира култ матерњег језика – да сва значајна породична збивања и сви разговори у породици буду на матерњем језику	да	не
19.	Посебно је важно да буђење личне свести детета (обично у трећој / четвртој години живота) буде на његовом матерњем језику	да	не
20.	Треба учити шпански, јер све више људи зна овај језик	да	не

21.	Треба прихватити Европу, њену разноликост и вредности, као проширену културну, духовну и језичку домовину	да	не
22.	Сви би требало да уче енглески, јер је он данас глобални језик	да	не
23.	Треба учити руски, јер је Русија увек била наклоњена Србији	да	не
24.	Учење других језика даје увид у друге културе и проширује видике и знања	да	не
25.	У животу боље пролазе они који добро знају енглески језик (добивају боље послове, стипендије за школовање у иностранству и сл.)	да	не
26.	Сматрам да моји вршњаци у говору користе превише енглеских речи	да	не
27.	Деца треба да почну са учењем страних језика у што ранијем детињству	да	не
28.	Енглески језик сматрам битним и неотуђивим делом свог идентитета који ме умногоме дефинише (кроз музику коју слушам, филмове и серије које гледам...)	да	не
29.	Требало би да се енглески изучава као изборни, а не обавезан предмет у школама	да	не
30.	Незнање енглеског језика знатно отежава коришћење технологије (првенствено компјутера и мобилних телефона)	да	не
31.	Више волим домаће филмове, серије и музику, него америчке и енглеске	да	не
32.	Имам утисак да се у Србији енглески сматра језиком вишег ранга од српског	да	не
33.	Учење страних језика удаљава од сопственог националног идентитета	да	не
34.	Себе доживљавам као двојезичну (вишејезичну) особу	да	не
35.	Који је ваш матерњи језик?		
36.	Коју оцену имате из овог предмета у школи?		
37.	Да ли говорите још неки језик једнако добро или скоро једнако добро као ваш матерњи језик?		
38.	Коју оцену имате из овог (другог) језика у школи?		
39.	Који је први страни језик који учите?		
40.	Коју оцену имате из првог страног језика у школи?		

1656

41.	Да ли учите и други страни језик?	
42.	Коју оцену имате из другог страног језика у школи?	
43.	Који страни језик говорите довољно добро да можете на њему да се споразумете у свакодневној комуникацији?	